

УДК 378.147.1-026.12

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ АКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

© Кашута В.Є., Рябова О.О.,
Національний фармацевтичний університет

Інформація про автора:

Кашута В'ячеслав Євгенович: ORCID: 0000-0002-6949-9546; farmacoter@nuph.edu.ua; кандидат медичних наук; доцент кафедри фармакоterapiї; Національний фармацевтичний університет; вул. Пушкінська, 53, м. Харків, 61002, Україна.

Рябова Оксана Олександрівна ORCID: 0000-0001-6716-0808; oksanarova@ukr.net; кандидат медичних наук; доцент кафедри фармакоterapiї; Національний фармацевтичний університет; вул. Пушкінська, 53, м. Харків, 61002, Україна.

У статті висвітлена теоретично обґрунтована та розроблена методика формування професійних компетентностей студентів Національного фармацевтичного університету з дисципліни «Перша долікарська допомога» засобами активних методів навчання та проведена оцінка її ефективності.

Велика увага приділена методиці проведення практичних занять. З метою активізації навчання під час занять застосовано розв'язання ситуаційних завдань, відпрацювання практичних навичок з надання ПДД, вирішення тестових завдань.

Розроблена нами методика формування професійних компетентностей студентів засобами активних методів навчання значно активізувала пізнавальну діяльність студентів, підвищила інтерес до вивчення навчальної дисципліни. При перевірці ефективності розробленої нами методики навчання було встановлено підвищення якості успішності навчання студентів в порівнянні з традиційною методикою навчання, що довело ефективність розробленої методики навчання. Перспективним є подальше впровадження активних методів навчання у педагогічний процес.

Ключові слова: активні методи навчання, методика навчання, педагогіка вищої школи, перша долікарська допомога.

Кашута В.Е. Рябова О.А., «Формирование профессиональных компетентностей студентов средствами активных методов обучения»

В статье освещена теоретически обоснованная и разработанная методика формирования профессиональных компетентностей студентов Национального фармацевтического университета по дисциплине «Первая доврачебная помощь» средствами активных методов обучения и проведена оценка ее эффективности.

Большое внимание уделено методике проведения практических занятий. С целью активизации обучения на занятиях применено решение ситуационных задач, отработка практических навыков по оказанию ПДД, решение тестовых заданий.

Разработанная нами методика формирования профессиональных компетентностей студентов средствами активных методов обучения значительно активизировала познавательную деятельность студентов, повысила интерес к изучению учебной дисциплины. При проверке эффективности разработанной нами методики обучения было выявлено повышение качества успешности обучения студентов по сравнению с традиционной методикой обучения, что подтвердило эффективность разработанной методики обучения. Перспективным является дальнейшее внедрение активных методов обучения в педагогический процесс.

Ключевые слова: активные методы обучения, методика обучения, педагогика высшей школы, первая доврачебная помощь.

Kashuta V.E., Ryabova O.O., «Formation of professional competence of students with active teaching methods»

In the article theoretically grounded and developed a method of forming professional competence students of National University of Pharmacy on the subject "The first pre-medical aid" with active teaching methods means and make an assessment of its effectiveness.

Much attention is paid to technique workshops. In order to enhance learning in the classroom applies solving situational tasks, practical skills to provide the first pre-medical aid, solving tests.

We have developed a method of forming professional students' competence of active teaching methods has significantly increased cognitive activity of students and increased interest in the study of the discipline. During checking the effectiveness of the training methodology developed by us, it was revealed that the quality of the success of students' training was increased in comparison with the traditional teaching methods, which confirmed the effectiveness of the developed teaching methodology. The perspective is to further the implementation of active teaching methods in the teaching process.

Keywords: active teaching methods, method of teaching, pedagogy of higher education, the first pre-medical aid.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема забезпечення високої якості знань студентів, розвитку їх розумових і творчих здібностей, пізнавальної активності, а також самостійності для досягнення професійних компетентностей майбутніх фахівців є актуальною у вищій школі. Велике значення для підвищення ефективності і якості навчання має активізація навчання студентів. Впровадження сучасних технологій навчання, у тому числі активних форм і методів навчання, мотивує студентів до пізнавальної діяльності, викликає інтерес до навчання та підвищує ініціативність у навчальній роботі [9]. Знання, отримані в готовому вигляді, як правило, викликають у студентів певні труднощі під час їх застосування або при вирішенні конкретних завдань, що зумовлено формальним вивченням теоретичних положень і невмінням їх застосовувати на практиці [9]. Впровадження в педагогічний процес у вищому навчальному закладі активних методів навчання сприяє позитивному ставленню студентів до майбутньої професії, виявленню активності в засвоєнні професійних знань і вмінь, формуванню активної позиції щодо професійного самовдосконалення і саморозвитку [3]. Але на сьогоднішній день перехід від традиційних методів навчання до впровадження активних методів навчання в педагогічний процес вищої школи йде поступово, що й спричинило визначення мети даного дослідження.

Аналіз ступеня дослідження проблеми. В сучасній літературі з педагогіки методам активного навчання присвячено чимало досліджень і публікацій. Велике значення у становленні та розвитку активних методів мають роботи І.Я. Лернера, А.М. Матюшкіна, М.І. Махмутова, А.А. Вербицького, В.І. Лозової, В.Ф. Комарова, А.М. Смолкіна та ін. [1,2,3,4,7,8,10]. Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що активні методи навчання, перш за все, направлені на перебудову і вдосконалення навчально-виховного процесу та підготовку фахівців до професійної діяльності. Вони створюють необхідні умови для формування і закріплення професійних знань, умінь та навичок; для розвитку вмінь самостійного мислення, вирішення ситуаційних проблем тощо, що визначає професійні якості майбутнього фахівця [2]. До методів активного навчання належать методи, при застосуванні яких студент змушений активно здобувати, переробляти й реалізовувати навчальну інформацію, подану в такій дидактичній формі, яка забезпечує об'єктивно й значно вищі порівняно з традиційними способами результати навчання практичної діяльності [2,4,6,8].

Формулювання цілей статті. Мета статті – висвітлити теоретично обґрунтовану та розроблену методику формування професійних компетентностей студентів Національного фармацевтичного університету з дисципліни «Перша долікарська допомога» засобами активних методів навчання та надати оцінку її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Нами була розроблена методика формування професійних компетентностей студентів спеціальності «Фармація» Національного фармацевтичного університету з дисципліни «Перша долікарська допомога» (ПДД) засобами активних методів навчання. Навчальна дисципліна «ПДД» є обов'язковою дисципліною та базується на набутих студентами знаннях з анатомії та фізіології, біології, безпеки життєдіяльності, латинської мови. Вивчення дисципліни «ПДД» сприяє комплексному формуванню загальних компетентностей таких, як здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях, та професійних компетентностей, а саме здатність здійснювати домедичну допомогу хворим та постраждалим у екстремальних ситуаціях, а також сприяє засвоєнню базових знань з фундаментальних наук. Мета дисципліни – навчити майбутніх фармацевтів швидко орієнтуватись у складних ситуаціях нещасних випадків, правильно визначати вид і характер ушкоджень, захворювань, обирати алгоритм надання ПДД та кваліфіковано здійснювати її при невідкладних станах. ПДД надається медичними працівниками та фармацевтами на місці пригоди до прибуття бригади швидкої (невідкладної) медичної допомоги. Від уміння правильно і завчасно надавати ПДД часто залежить здоров'я, а в окремих випадках і життя постраждалого.

Теоретичними основами розробки методики формування професійних компетентностей студентів засобами активних методів навчання є особливості протікання психічних пізнавальних процесів у студентів, вимоги до організації та здійснення навчального процесу у вищій школі, характеристика та умови застосування навчальних завдань як засобів активізації пізнавальної діяльності студентів.

До основних видів занять з дисципліни «ПДД» належать аудиторні заняття: лекції, практичні заняття та самостійна робота студента.

Лекція – основна форма проведення навчальних занять у вищих навчальних закладах і призначена для засвоєння теоретичного матеріалу, але це не просто метод і засіб повідомлення інформації, це процес під час якого посилюється мотивація навчання, активізується розумова діяльність, виникає потреба постійного оволодіння знаннями [5]. Як правило, лекція є елементом системи занять, який охоплює основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни. Тематика курсу лекцій визначається робочою програмою. Лекції з ПДД за методикою їх організації передбачають вивчення студентами основних клінічних проявів різних невідкладних станів та алгоритмів надання ПДД при цих станах.

Практичне заняття – форма навчального процесу, при якій викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно до сформованих завдань [5]. Перелік тем практичної роботи визначається робочою навчальною програмою дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння студентами необхідних теоретичних положень, наборі завдань різної складності для розв'язання їх студентами на занятті, переліку практичних навичок за темою заняття, якими студенти повинні оволодіти.

Практичне заняття з ПДД проводиться за розробленою нами методикою: I етап – проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів; II етап – постановка загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів; III етап – розв'язування ситуаційних завдань з їх обговоренням, їх перевірка, оцінювання; IV етап – відпрацювання практичних навичок догляду за хворими та надання ПДД при невідкладних станах; V етап – вирішення тестових завдань для контролю рівня знань, умінь та навичок. Кращому засвоєнню дисципліни сприяють демонстраційні прийоми, використання муляжів, фантомів, виробів медичного призначення, плакатів, навчальних відеофільмів.

На I етапі практичного заняття проводиться попередній контроль знань, умінь і навичок студентів за допомогою тестових завдань, що дає можливість визначити рівень базових знань студентів, які необхідні для засвоєння певної теми з ПДД.

Під час проведення практичного заняття з ПДД на II етапі викладач обговорює актуальність проблеми за темою заняття, наводить цікаві факти, повідомлення, та до обговорення цієї проблеми залучає студентів, тим самим викликає інтерес до теми заняття. Викладач обов'язково надає мету заняття та вказує якими практичними навичками повинні оволодіти студенти на занятті.

Важливе значення під час вивчення навчальної дисципліни має III етап практичного заняття – виконання ситуаційних завдань. Саме завдання дозволяють конкретизувати знання студентів, допомагають побачити застосування загальних законів і закономірностей на практиці, сприяють більш глибокому і міцному засвоєнню законів, закономірностей, розвивають логічне мислення, виробляють навички самостійної роботи, підвищують інтерес до предмета [10].

Ситуаційні завдання з дисципліни «ПДД» спрямовані на вироблення у студентів навичок визначення невідкладного стану за суб'єктивними та об'єктивними ознаками, що наведені в умові завдання, та складання алгоритму надання ПДД постраждалому з урахуванням умов завдання. На першому етапі виконання завдання йде знайомство з умовою завдання та розуміння постановки завдання. При вивченні умов завдання студенту необхідно проаналізувати зміст завдання, виділити в завданні його головні елементи, проаналізувати вказані ознаки невідкладного стану постраждалого та встановити за якими обставинами трапилася надзвичайна пригода. Унаслідок знайомства студенти не тільки мусять зрозуміти завдання, але в них має з'явитися бажання виконати його. Другий етап – це безпосереднє виконання завдання, встановлення невідкладного стану постраждалого та складання алгоритму надання ПДД з обґрунтуванням своєї відповіді. Основна мета виконання завдань полягає в тому, щоб студенти опанували методики виконання типових дій, які допомагають засвоїти теоретичний матеріал і формують уміння виконувати дії в різній формі. Третій етап – вивчення отриманих висновків. Цей етап виконання завдань дозволяє закріпити і поглибити знання студентів, краще зрозуміти ідею завдання.

Методичні прийоми активізації роботи студентів, що були застосовані при виконанні завдань: акцентування на важливості вивчення матеріалу у зв'язку з використанням його у майбутній професії студентів (професійна мотивація); коментування ходу виконання завдань кількома студентами за викликом викладача (очікуючи виклику, кожен студент обмірковує відповідь); правильне сполучення колективної та самостійної роботи (спочатку завдання необхідно виконати кожному студенту самостійно, а з появою ускладнень його необхідно виконувати спільно всією аудиторією); висування різних гіпотез, формулювання розбіжностей для залучення уваги студентів.

Під час IV етапу практичного заняття для закріплення набутих знань та вмій студенти відпрацьовують практичні навички, які передбачені темою заняття. Відпрацювання практичних навичок студентами відбувається з використанням муляжів-фантомів, виробів медичного призначення, після попередньої демонстрації навичок викладачем або за допомогою навчальних відеофільмів, що значно підвищує інтерес та спонукає студентів на самостійне опрацювання запропонованих практичних навичок, набуття яких зможе врятувати життя постраждалим, які перебувають в невідкладному стані.

На V етапі практичного заняття проводиться тестовий контроль – це короткочасний, технічно просто поставлений контроль, що проводиться в рівних для всіх досліджуваних умовах і служить показником рівня засвоєння знань, розвитку інтелектуальних здібностей та відповідає вимогам даної області діяльності. Нами були застосовані тести різного рівня складності закритої форми (альтернативні та з множинної відповіддю), відкритої форми, тести на відповідність та правильну послідовність.

Перевірка ефективності розробленої нами методики навчання з застосуванням активних методів навчання, що змінила традиційну методику навчання, включала проведення анкетування студентів на предмет ефективності змін щодо вивчення навчального матеріалу з ПДД, а також визначення рівня змін у навчальній успішності студентів.

Студентам пропонувалися анкети закритої форми із запитаннями з приводу доцільності, доступності, результативності тощо застосування засобів активізації пізнавальної діяльності. За результатами анкетування 90 % опитувальних відмітили, що запропоновані завдання сприяли підвищенню інтересу до навчального матеріалу та професії, розумінню доцільності вивчення навчального матеріалу, а також наблизили до практичної діяльності студентів.

Для оцінки ефективності впровадженої методики навчання було проведено порівняння результатів контрольних зрізів з основних тем дисципліни «ПДД» у студентів, що навчалися за традиційними методами навчання, – контрольна група, та студентів, що навчалися з застосуванням активних методів навчання, – експериментальна група. За результатами порівнянь середньої базової успішності, умов навчання, контингенту студентів встановлено, що групи, майже, однакові. Це дало можливість припустити, що на зміну навчальної успішності студентів, у першу чергу, впливатиме реалізація засобів активізації пізнавальної діяльності студентів. Проведена оцінка ефективності розробленої методики навчання встановила, що кількість студентів експериментальної групи, що отримали високу оцінку, збільшилася на 10%, що отримали середню оцінку, збільшилася на 15 %, а кількість студентів, що отримали низьку оцінку, зменшилася на 25 % порівняно зі студентами контрольної групи, що довело ефективність розробленої методики навчання

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розроблена нами методика формування професійних компетентностей студентів Національного фармацевтичного університету з дисципліни «Перша долікарська допомога» засобами активних методів навчання значно активізувала пізнавальну діяльність студентів, підвищила інтерес до вивчення навчальної дисципліни. Перевірка ефективності розробленої нами методики навчання, що змінила традиційну методику навчання, встановила підвищення якості успішності навчання, що довело її ефективність.

Перспективним є подальше впровадження активних методів навчання у педагогічний процес, застосування імітаційних (комп'ютерних) ігор, що наблизить майбутнього фахівця до реальних умов професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Авксентієва С. Активні методи навчання у формуванні професійної компетентності педагога-музиканта [Електронний ресурс] / С. Авксентієва // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – № 9(1). – С. 122-129. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9\(1\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9(1)_20)
2. Активізація навчального процесу у сучасній вищій школі : метод. огляд [Електронний ресурс] / [уклад. Л. А. Якімова]. – Київ : Персонал, 2010. – 32 с. – Режим доступу : library.iap.edu.ua/metod_disc/pdf/4823_Aktiviz_nav_gr.pdf.
3. Вдовенко, І. С. Використання активних методів навчання майбутніми вчителями у процесі вищої школи [Електронний ресурс] / І. С. Вдовенко // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 113. – С. 167-170. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_113_44.
4. Доронина, Н. Н. Организация учебного процесса в вузе с использованием активных методов обучения: методы обучения студ. в вузе / Н. Н. Доронина // Социология образования. – 2011. – № 3. – С. 31–38.
5. Мешко, Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. М. Мешко. – 2-е вид., стереотип. – Київ : Академвидав, 2012. – 200 с.
6. Молчанов, В. М. Способи активізації пізнавальної діяльності учнів ПТНЗ : навч.-метод. посіб. / В. М. Молчанов. – Донецьк : АПНУ ДПДО ІПП, 2006. – 182 с.
7. Смолкин, А. М. Методы активного обучения / А. М. Смолкин. – М. : Высшая школа, 1991. – 176 с.
8. Стрельников, В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посіб. для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.
9. Федорова, О. В. Активізація пізнавальної діяльності студентів у процесі вивчення технічних дисциплін [Електронний ресурс] / О. В. Федорова // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова.

Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. – 2014. – Вип. 22. – С. 140-145. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2014_22_34.

10. Ягупов В. В. Педагогіка : навч. посіб. / В. В. Ягупов. – Київ : Либідь, 2002. – 560 с.

References

1. Avksentiieva, S 2014, 'Aktyvni metody navchannia u formuvanni profesiinoi kompetentnosti pedahoha-muzykanta', *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, no 9(1), pp. 122-129, <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9\(1\)__20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2014_9(1)__20)>.
2. Yakymova, LA, *Aktyvizatsiia navchalnoho protsesu u suchasni vshchii shkoli*, Personal, Kyiv, <http://library.iap.edu.ua/metod_disc/pdf/4823_Aktiviz_nav_pr.pdf>.
3. Vdovenko, IS 2013, 'Vykorystannia aktyvnykh metodiv navchannia maibutnimy vchyteliamy u protsesi vshchoi shkoly', *Visnyk Chernihivskoho nats. ped. un-tu. Ser. : Pedahohichni nauky*, iss. 113, pp. 167-170, <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_113_44>.
4. Doronina, NN 2011, 'Organizacija uchebnogo processa v vuze s ispol'zovaniem aktivnykh metodov obuchenija: metody obuchenija stud. v vuze', *Sociologija obrazovanija*, no 3, pp. 31–38.
5. Meshko, HM 2012, *Vstup do pedahohichnoi profesii*, 2nd edn, Akademydav, Kyiv.
6. Molchanov, VM 2006, *Sposoby aktyvizatsii piznavalnoi diialnosti uchniv PTNZ*, APNU DIPDO IPP, Donetsk.
7. Smolkin, AM 1991, *Metody aktivnogo obuchenija*, Vysshaja shkola, Moskva.
8. Strelnikov, Viu & Britchenko, IH, *Suchasni tekhnologii navchannia u vshchii shkoli : modulnyi posib. dlia slukhachiv avtorskykh kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii vykladachiv MIPK PUET*, PUET, Poltava.
9. Fedorova, OV 2014, 'Aktyvizatsiia piznavalnoi diialnosti studentiv u protsesi vvychennia tekhnichnykh dystsyplin', *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova. Serii 16: Tvorcha osobystist uchytelia: problemy teorii i praktyky*, iss. 22, pp. 140-145, <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_016_2014_22_34>.
10. Yahupov, VV 2002, *Pedahohika*, Lybid, Kyiv.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2016р.